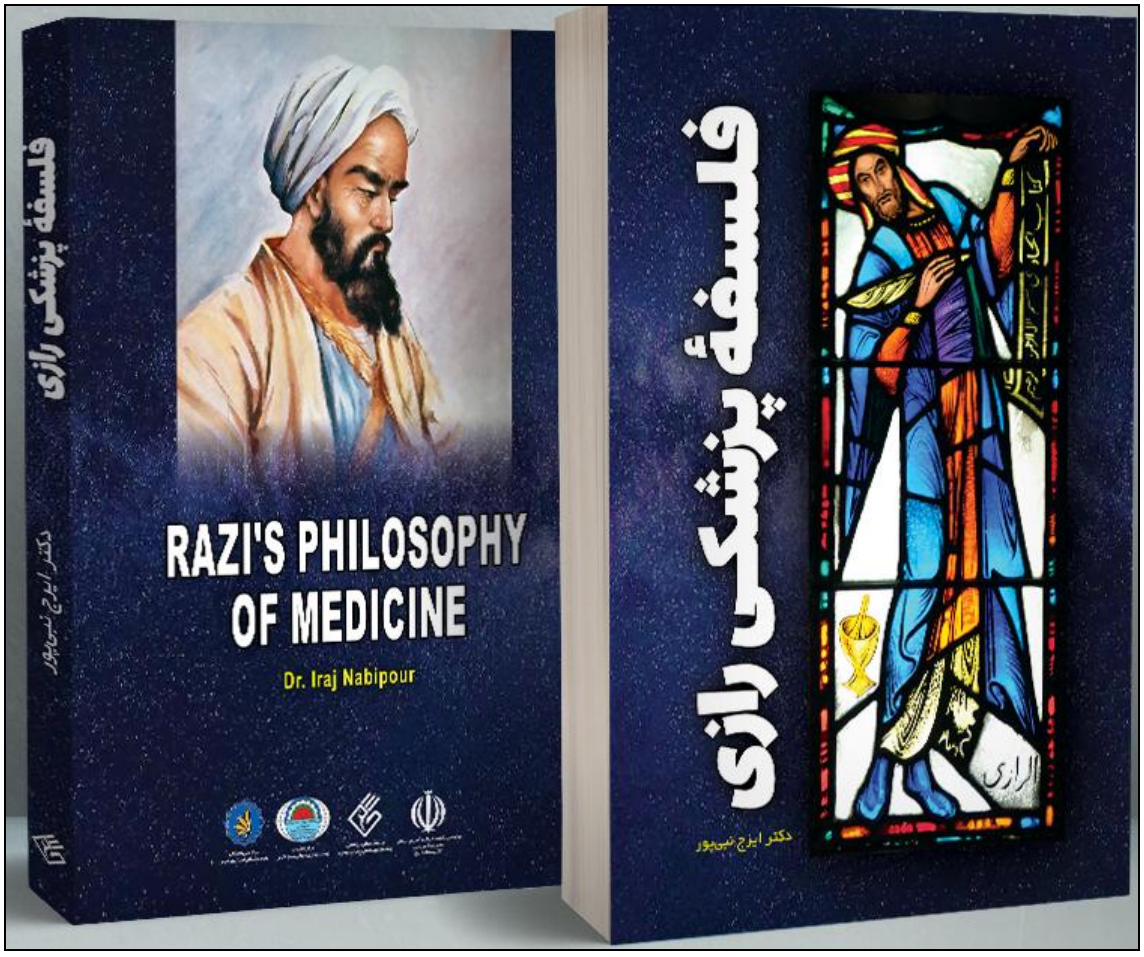
نشریه فرهنگ و ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی
دوره هفتم، تابستان ۱۴۰۲، شماره دوم، صفحات ۳۶۹ تا ۳۷۰

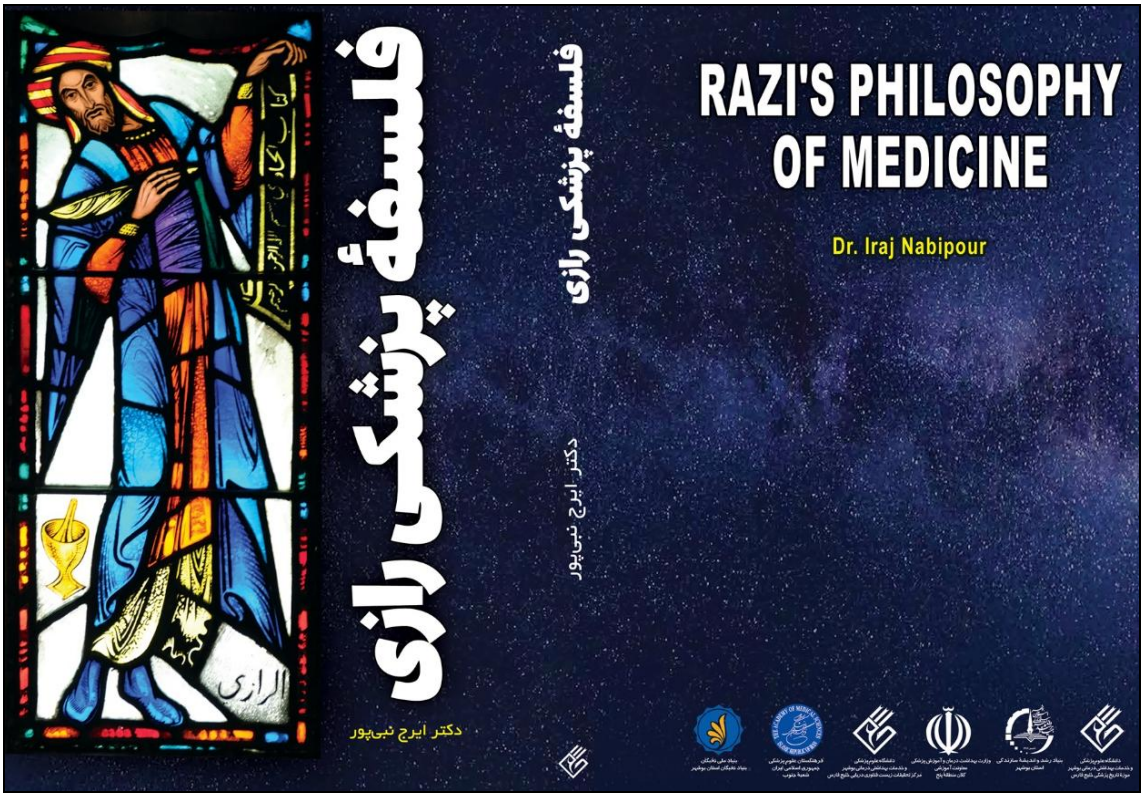
معرفی کتاب

فلسفه پزشکی رازی



فراتر از دستاوردهای بی‌همتای پزشکی رازی، او در فلسفه نیز جایگاهی برجسته دارد؛ به گونه‌ای که به‌تازگی، پیتر آدامسون، کتابی نفیس را اختصاص به اندیشه‌های فلسفی رازی در مجموعه متفکران بزرگ قرون وسطی داده است. این نوشتار ارزشمند توسط انتشارات دانشگاه آکسفورد در سال ۲۰۲۱ به چاپ رسیده است؛ هرچند که پیش از این نیز اندیشه‌های فلسفی رازی توسط اندیشمندان بزرگ در سراسر جهان مورد پویش موشکافانه علمی قرار گرفته بود که آغازگر آن هم‌عصران خودِ رازی و متفکرین جهان اسلام مانند مرزوقی، ابن‌خرم، ناصر خسرو، فخر رازی و ابوحاتم رازی می‌باشند. این اندیشه‌ها سپس توسط دانشمندان معاصر مانند دی بور، پینس، عبدالرحمن بدوی، گودمن، پول کراوس و پیتر آدامسون مورد کنکاش قرار گرفتند. در ایران نیز به ویژه استاد دکتر مهدی محقق و استاد پرویز سپیتمان (اذکایی) در کتاب‌های نفیس خود پیرامون حکمت و فلسفه رازی به نقد و ارائه نظرات بسیار ارزشمند خود اهتمام ورزیده‌اند. هدف کتاب «فلسفه پزشکی رازی» که توسط دکتر ایرج نبی‌پور، عضو پیوسته فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران و استاد طب داخلی دانشگاه علوم پزشکی بوشهر قلم خورده است، دوباره بازخوانی نظرات مشهور حکمتی و فلسفی ناب رازی نبوده است؛ آن چه هدف این کتاب بوده است فراخوانی آن اندیشه‌ها برای یاری رساندن در فهم پیچیدگی‌های شیوه زیست «فلسفی - پزشکی» رازی می‌باشد. از این رو، فصول جهان‌بینی، فلسفه طبیعی، فلسفه علمی و عقل‌گرایی این کتاب، چکیده‌ای از اندیشه‌های فلسفی رازی، هستند که دانشمندان و پژوهندگان پیشین، درباره آن‌ها قلم زده‌اند و نویسنده این کتاب، آن‌ها را در سیاقی دیگر ارائه می‌دهد. آن‌گاه در فصل پنجم (ترسیمی از طرح نظام‌مند جهان‌بینی رازی)، تلاش شده است تا بن‌مایه‌های این اندیشه‌ها در یک طرح ساختارمند پویا ترسیم شود؛ تا رهنمودی برای ورود به بحث فلسفه پزشکی رازی باشد. در فصل ششم (فلسفه پزشکی رازی)، برای

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-23]



نگریستن به منظر فلسفه پزشکی رازی از دو رویکرد بهره جسته شده است. در رویکرد نخست، نویسنده در جستجوی یافت آن بوده است تا ببیند مباحث فلسفی یا به قول برتراند راسل *«پرسش‌های بزرگ که فلسفه در پی پاسخ دادن به آن‌ها است»* چگونه بر گستره پزشکی اثرات خود را فرود می‌آورند و رازی در ساختاربندی نظام معرفت پزشکی‌اش چگونه از این پرسش‌ها و پاسخ‌های فلسفی استفاده کرده است.

در رویکرد دوم، به فلسفه پزشکی به شکل خاص توجه شده است، به این گونه که نویسنده در جستجوی تعریف ماهیت پزشکی به عنوان یک معرفت دانشی و ارائه تئوری عمومی پزشکی رازی بوده است. از این رو، در زیرعنوان‌های این فصل با تئوری پزشکی‌ای آغاز می‌شود که رازی به آن باورمند بود و پدیده‌های پاتوفیزیولوژیک تن آدمی را با آن تبیین می‌کرده است. در واقع در این زیرفصل به معرفت‌شناسی رازی (اپیستمولوژی)، به عنوان شاخه‌ای از فلسفه که بر دانش انسان تمرکز دارد و ماهیت، منشأ، منظر و اعتبارپذیری دعاوی دانشی را مورد چالش قرار می‌دهد، پرداخته شده است. در دومین شاخه فلسفه با عنوان «علیت و فروکاست‌گرایی» که در فصل فلسفه پزشکی رازی خودنمایی کرده است در واقع به بحث هستی‌شناسی (انتولوژی) توجه نشان داده شده است. موضوع سلامت و بیماری و علت‌های آن از دیدگاه رازی مورد تعمق قرار گرفته شده‌اند و در زیرفصل «بیماری‌شناسی» به شیوه الگوریتمی، دیدگاه رازی پیرامون بیماری‌ها، کالبدشکافی شده است. از آنجا که تصمیم‌سازی بالینی برپایه دانش و تجربه، وظیفه اصلی و مهم یک پزشک است؛ تلاش شده است در شاخه منطق فلسفه پزشکی رازی به موضوع استدلال و قضاوت بالینی وی در زیرفصل «استدلال بالینی» پرداخته شود. در شاخه اخلاق فلسفه، شیوه زیست او به عنوان یک «فیلسوف - پزشک» طی زندگی سرافراز آن حکیم مورد کاوش قرار داده شده است که چگونه فلسفه‌ورزی او بر منش و رفتار فردی و حرفه‌ای‌اش اثر گذاشته است و چگونه او به دانش‌ورزی در گستره پزشکی و عشق‌ورزی در عرصه جامعه با کاشتن نهال عدالت‌ورزی اهتمام نموده است؛ زیرا این از آموزه‌های این حکیم گرانقدر است که تنها راه رهایش نفس از هیولی و رسیدن به عالم علوی، کسب «دانش» و روا داشتن «عدل»، در این جهان فانی است.

نویسنده، ریشه‌های اندیشگانی فلسفه پزشکی رازی در شاخه‌های گوناگون (معرفت‌شناسی «اپیستمولوژی»، هستی‌شناسی «انتولوژی»، منطق و اخلاق) را از لابه‌لای سطور«الحاوی» کاوش کرده و در فصول متنوع کتاب بازتاب داده است.

کتاب «فلسفه پزشکی رازی» به صورت مشترک توسط دانشگاه علوم پزشکی بوشهر و کارگروه جنوب فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران انتشار یافته است.

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-23]